

RESTAURATORI ROMÂNI: ARHITECTUL ȘTEFAN BALȘ (1902 – 1994)

FIȘĂ MONUMENT RESTAURAT

Denumire Ansamblul Mănăstirii Dobrovăț

Localizare satul Dobrovăț-Ruși, comuna Dobrovăț, jud. Iași

Cod LMI IS-II-a-A-04150

Ansamblul Mănăstirii Dobrovăț, este alcătuit din următoarele monumente istorice

Biserica "Pogorârea Sf. Duh" - 1503-1504, IS-II-m-A-04150.01

Biserica paraclis "Sf. Gheorghe" - 1607, IS-II-m-A-04150.02

Turnul clopotniță, 1743, IS-II-m-A-04150.03

Zidul de incintă, IS-II-m-A-04150.04

Scurt istoric

Biserica „Pogorârea Sf. Duh” a mănăstirii Dobrovăț, 1503, IS-II-m-A-04150.01

În 27 aprilie 1503, după cum precizează pisania aflată pe zidul bisericii, s-a început construirea bisericii Mănăstirii Dobrovăț, ctitorită de domnitorul Ștefan cel Mare (1457-1504). În a doua jumătate a sec. XVII, familia boierilor Racoviță a exercitat un adevărat protectorat asupra mănăstirii. Hatmanul Nicolae Racoviță a construit în incinta mănăstirii case de piatră, ante 1663. Biserica a servit drept necropolă pentru familia Racoviță, nu mai puțin de șase membri ai acesteia fiind înmormântați în interiorul bisericii: logofătul Eftodie Cehan [Racoviță] cu soția sa Teofana, fiul lor Nicolae și copiii acestuia, Andrei, Ecaterina și Ion.

Ca plan a adoptat o formulă mixtă: tip navă la exterior, iar la interior planul este triconc. La 1851 au fost adăugate trei turle masive, cu acoperiș în „bulb de ceapă”, dispuse în linie, care constituiau un coronament greoi pentru corpul bisericii. Construirea acestora a dus la dărâmarea calotelor originare de pe naos și pronaos, precum și a semicalotei altarului. Doar peste gropniță, construindu-se o turlă oarbă, de lemn tencuit, a fost salvat

sistemul original de boltire. Acesta este caracteristic unui grup restrâns de monumente, precum bisericile de la Arbore (1503) și Reuseni (1504).

Zidăria de piatră, pare să fi fost aparentă judecând după blocurile de piatră de talie a cornișei, soclului și cadrelor ferestrelor care sunt așezate la fața zidului. S-a hotărât menținerea lor în această stare nefiind nevoie de rostuială. Pereții sunt decorați în partea superioară cu două frize etajate de firide și ocnite. Fațadele sunt ritmate și de prezența contraforților, cu rol de sprijin, dar și decorativ. Ferestrele pronaosului sunt mai mari și prezintă o profilatură gotică (având traforuri la partea superioară). Ferestrele pronaosului și gropniței sunt mici și sobre. Partea cea mai elegantă ca expresie plastică este absida altarului, ale cărei fațade sunt ritmate pe întregul traseu de arcaturi înalte, deasupra cărora se etajează firidele și ocnitele.

Biserica paraclis Sf. Gheorghe, 1607, 1851, ridicată de Simeon Movilă și doamna sa Marghita (Melania). Egumenul Acachie fiul lui Stoian (Stoianovici) din Rusciuc, prin mâna lui Gheorghe Mavrodin.

La 1607, Simion Movilă vodă, a construit în incinta mănăstirii Dobrovăț, la numai 20 m sud de biserică lui Ștefan cel Mare, un paraclis, pentru înmormântarea fiului său minor, Pavel (al șaselea fiu).. Piatra de mormânt a fost pusă mult mai târziu, de mama copilului decedat „al cărui nume de călugărie este Melania” (călugărită după 1619). Tot ea a construit și micul paraclis deasupra mormântului. La jumătatea a sec. XIX (1851), paraclisul a fost semnificativ modificat, ca dimensiuni, dându-i-se o nouă formă. Într-o boltă amenajată în peretele de sud, în interiorul bisericuței, se afla mormântul fiului lui Simion Movilă, Pavel. Deasupra ușii de la intrare era pictată icoana Adormirii Maicii Domnului, la 1851. Acesta trebuie să fi fost hramul bisericii, cel puțin în sec. XIX. Extinderile de la 1851 au constat în ridicarea unei turle în locul cupolei.

Turnul clopotniță, 1743

Ctitor a fost monahul Macarie Hrisoverghi, prin grija marelui paharnic Ștefan Ruset și a soției acestuia, Maria Sturdza. Nivelul inferior al turnului porții este țesut cu zidul de incintă al mănăstirii (fiind construit odată cu

acesta), putând fi datat în secolul XVII. Gangul de intrare este boltit în leagăn, fiind marcat la exterior (V și E) prin arhivolte decorate cu bolțari ornamentați cu rozete în relief. La 1743, data pisaniei actuale, a avut loc o refacere a turnului, pe cheltuiala monahului Macarie Hrisoverghi, nu o construire din temelii. În prezent turnul are cca. 30 m înălțime. Micul paraclis se află la etajul al doilea al turnului-clopotniță, unde secțiunea acestuia devine octogonală (parterul și primul nivel au secțiune rectangulară).

Zidul de incintă al mănăstirii, sec. XVII

Zidul de incintă al mănăstirii nu datează din secolul XV, ci de la începutul secolului al XVIII-lea, când a devenit mănăstire. Este construit din piatră legată cu mortar și are înălțimea de 130 cm. Este așezat pe o fundație turnată (realizată din aceleași agregate) cu adâncime de 75-80 cm. Zidul închide o suprafață mai mică decât incinta inițială a mănăstirii.

Restaurare

Încă din anul 1937 lucrarea de restaurare este repartizată arhitectului Ștefan Balș care va face și devizul pentru executarea lucrărilor la mănăstire.

În raportul de activitate întocmit în anul 1939, Ștefan Balș consemna faptul că s-a dorit înlăturarea celei trei turlă târzii, pentru a se reda înfățișarea bisericii din tabloul votiv, până la urmă hotărându-se să fie menținute, deoarece jucau rolul de luminoare pentru frescele din interior.

Învelitoarea a fost refăcută din tablă solzi. Pridvorul bisericii a fost dărâmat în urma vizitei lui Nicolae Iorga în toamna anului 1938, ca fiind un adaos târziu, fără valoare.

În privința ocnițelor bisericii presupunea, cercetându-le, că au fost de la început zugrăvite în roșu și apoi tencuite cu un strat subțire. Zidăria de piatră pare să fi fost aparentă, judecând după blocurile de piatră de talie a cornișei, soclului și cadrelor ferestrelor. Dată fiind frumusețea acestei zidării, o va menține aparentă, nefiind nevoie de rostuială.

Schimbarea învelitorii la turla, la corpul bisericii și la pridvor din tablă zincată, cojitul tencuielilor, curățatul zidăriei, curățatul crăpăturilor la pridvor, la soclu, trotuar în jurul bisericii.

La turnul clopotniță, se continua cu desfăcutul acoperișului de șită, executarea de tencuieli exterioare noi, cu ***mortar de var și cu praf de ocru galben dozat astfel încât să dea tencuielii noi o culoare asemănătoare cu cea veche.***

În anul 1939, în timpul lucrărilor de reparație la biserică au stagnat din cauza descoperirii unui cavou din cărămidă, stăruindu-se urgent asupra trimerii unui delegat care să vadă situația.

Cutremurul din anul 1940 aduce stricăciuni bisericii, crăpând peretele bisericii dinspre nord de la turlă până la fundație.

Cu restaurarea DMIA din 1974-1976 au fost înlăturate cele trei turla târzii. Biserica a fost acoperită cu o învelitoare unitară, cu streșini largi, urmându-se modelul din tabloul votiv. Restaurarea a îndepărtat tencuielile târzii, acoperind fațadele cu o tencuială subțire, care lasă să se străvadă materialele de construcție: piatra brută de carieră și piatra fățuită (aceasta din urmă așezată doar la muchiile de regularizare a zidurilor). În interior a fost consolidată pictura interioară, realizată în frescă, S-au consolidat parțial și fragmente din frescă exterioară.

Bibliografie:

Arhiva INP, fond CMI, Ștefan Balș, Referat asupra lucrărilor de restaurare la Biserica Mănăstirii Dobrovăț, j. Vaslui în anul 1939, filele 5-7

Arhiva INP, fond CMI, dosar 1485, 1921-1943,

Arhiva INP, fond DMI, fisa de inventariere, Ligia Dolinescu, T. Ungureanu

Autor

Daniela Mihai